

EKONOMİK KRİZ İLE MÜCADELEDE KURALA DAYALI MALİYE POLİTİKALARININ ROLÜ

Emine FIRAT

Aksaray Üniversitesi Aksaray Sosyal MYO

(Yrd. Doç. Dr.)

E-posta: firatemine@gmail.com

Aytaç AYDIN

Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

E-posta: aytacaydin75@gmail.com

Özet

Küreselleşme ve finansal alanda yaşanan hızlı değişimler krizlerin ortaya çıkmasına elverişli bir ortam hazırlamıştır. Ekonomik kriz süreci, finansal alanda başlayan, giderek bütün ülkeleri etkileyen, küresel bir kriz haline dönüşmüştür. Ülkeler, tehlikeli ve istikrarsız kriz döneminin atlatılması için önlemler alırken, bir yandan da ekonomik bir dönüm noktası için yeni fırsatlar yaratmaya uğraşmışlardır. Ülkelerin krizden çıkış yolları bulabilmek ve çözüm önerileri geliştirebilmek için, reel sektörün yanında kamu kesiminde de önlemler alması krizin ülke ekonomisine getireceği yükün hafifletilmesi bakımından önemlidir.

Bu çalışmada tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkisini göstermekte olan ekonomik krizin etkilerinin daha az hissedilmesinde ve bu etkilerin azaltılmasında kurala dayalı maliye politikalarının rolü ele alınacaktır. Çalışmada özellikle küresel ekonomik krizin Türkiye üzerindeki etkisi araştırılacak, kriz ortamında kurala dayalı maliye politikasının önleyici rolü ve alınması gereken önlemler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kriz, Mali Kurallar, Kurallı Maliye Politikası

Alan Tanımı: İktisat(Uluslararası İktisat & Kamu Maliyesi)

THE ROLE OF THE RULE BASED FISCAL POLICIES TO COMPETE WITH ECONOMIC CRISIS

Abstract

Rapid changes of globalization and the financial areas have caused to suitable environment for crisis. The process of economic crisis has turned into global crisis which has begun in financial area, increasingly affected all of the countries.

Countries have taken precautions to overcome dangerous and unstable crisis period. Besides, the countries have struggled to create new opportunities for the economic turning point. In order to find a way out of crisis and develop solution suggestions, in addition to real sector, taking precautions in public sector are important that in the point of the crisis brings little burden to the country's economy.

As the entire world, also in our country, the effects' of economic crisis are less felt and in reducing these effects, the role of the rule-based fiscal policy will be tackled in this work. Especially, in this work the effect of the global economic crisis on Turkey will be researched. The role of anti- rule based fiscal policy in the crisis and precautions to be taken will be discussed.

Keywords: Globalization, Crisis, Financial Rules, Canonical Fiscal Policy

JEL Code: (Economy(International Economics & Public Finance) H3

1.GİRİŞ

Dünya konjonktürünün değişen küreselleşme eğilimleri devletin ekonomiye müdahalesi konusunda tartışmaları yeniden başlatmıştır. 1980'lerin başında ülkeler arasındaki finansal entegrasyon hareketlerinin hızlanmasıyla liberalleşme politikaları artmış, ülkeler değişim sürecine girmişlerdir. Bu süreç içinde özellikle gelişmekte olan ülkeler ard arda krizler yaşamış, krizlerden kurtulmak ve kamu kesiminin açıklarını kapatmak için sıkı maliye ve para politikaları uygulamışlardır. Türkiye'de 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri, ülke ekonomisinin finansal entegrasyona hazırlıksız yakalandığının bir göstergesi olmuştur. 2001 Şubat Krizi'ne kadar kamu maliyesinde istikrarsızlık devam etmiş, kamu dengesizlikleri finansal yapıyı da zayıflatmış, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu krizlerin sonunda birçok bankaya el koymuş, devletin müdahaleleri tartışmalara yol açmıştır. Türkiye'de yaşanmış olan 2000 Kasım 2001 Şubat Krizleri sonrasında Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nda kamu maliyesi ağırlıklı bir dizi mali sınırlama ve düzenlemeleri kapsayan yapısal reform çalışmaları başlatılmış, vergi tabanının yetersizliğine ve vergi adaletsizliğine dair bir takım çalışmalar yapılmıştır. Kriz 2007 yılında ABD'de tekrar kendini göstermiş ve kısa sürede bütün dünyaya yayılarak küresel bir krize dönüşmüştür. İlk bakışta ABD'nin mortgage piyasasında görülen finansal kriz kısa sürede derinleşerek Enron, WorldCom, CMS Energy, Global Crossing, Xerox, Lehman Brothers gibi birçok finans kurumunun iflas etmesine ve bazılarının ise devlet bünyesine alınmasına neden olmuştur. Böyle bir ortamda Keynes'in krize bakış açısı tekrar gündeme gelmiş, 1929 Dünya Krizi'nin nedenleri ve yayılması ile ilgili Keynes'in

ileri sürdüğü maliye politikaları, içinde bulunduğumuz krizi de çözmek için tekrar önem kazanmıştır. Küresel krizin en belirgin etkisi durgunluk olarak görülmüş, resesyon, ülkeleri öncelikle finansal açıdan etkilemiş daha sonra tüm piyasalarda kendini göstermiştir. Bu yüzden ülkeler bir yandan kısa dönemde genişletici para politikası ile krize acil çözüm yolları bulmaya çalışmışlar diğer taraftan ise uzun vadeli bir maliye politikası ile kurula dayalı maliye politikalarını uygulama yolunu seçmişlerdir. Resesyon ortamında ülkelerin seçtiği genişletici maliye politikasındaki amaç, düşen toplam talebin kısa dönemde canlandırılması olmuştur. Krizden en çok etkilenen ülkeler başta olmak üzere Türkiye’de de, uzun dönemde mali politikalara ilişkin dengeli bir mali pozisyon izlenmiş, yeniden yapılandırılma kapsamında birçok mali sınırlama ve düzenlemeler getirilmiştir.

1.1. Ekonomik Kriz Tanımı

Küreselleşme ile birlikte sermayenin uluslararası boyut kazanması, beraberinde ekonomik kriz kavramının, bütün dünyayı etkisi altına alan yeni bir boyuta taşınmasına gerekçe oluşturmuştur.

Keynes iktisadi dalgalanmaları ticari çevrimler konusu ile ilişkilendirerek açıkladığı “Genel Teori” kitabında, yukarı ve aşağı yönlü döngüsel hareketlerin zaman içerisinde düzenli bir şekilde olmasını ticari çevrimler şeklinde tanımlamıştır. Kriz’i ise ticari çevrimde yukarıya doğru giden bir hareketin ani ve şiddetli olarak aralıksız ters yönde yani aşağıya doğru hareket etme gerçeği olarak tanımlamaktadır (Bocutoğlu, Ekinci, 2009: 68-69). Ülkelerin ekonomik gelişme sürecinde bazı dönemlerden geçmesi ve çeşitli dengesizliklerle karşılaşması normaldir. Önemli olan ekonomik krizleri önlemek için uygulanacak politikaların geçerliliğidir. Ekonomik krizler gerek reel krizler gerekse finansal krizler olarak piyasada görüldüğü zaman uygulanacak para ve maliye politikaları ekonomik dengeleri sağlayacak ve piyasayı canlandıracak nitelikte uygulanabilir olmalıdır (Kibritçioğlu, 2001:175).

1.1.1. Ekonomik Krizin Nedenleri

Stiglitz’e göre Büyük Buhran bütün dünyayı sarmış ve işsizliğe yol açmıştır (Taşçioğlu, Vural, 2002: 33). Keynes iktisadi dalgalanmanın nedenlerini, tüketim eğilimindeki, likidite tercihindeki ve sermayenin marjinal etkinliğindeki dalgalanmalara bağlamış, maliye politikasının planlı bir araç olarak kullanılması durumunda, beklentilerin tüketim eğilimini arttırdığını açıklamıştır. Likidite tercihinin para politikası ile bağlantılı olduğunu savunan Keynes, kriz dönemlerinde genişletici politikaların para arzını arttırarak etkili olduğunu ancak krizleri çözmede yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Ayrıca Keynes sermayenin

marjinal etkinliğini gelecekteki getirileri ile ilgili bugünkü beklentilere bağlayarak, beklentileri yeni yatırım miktarını belirleyen temel etken olarak tanımlamıştır (Bocutoğlu, Ekinci, 2009:69-73). Özellikle son yıllarda ülkelerin yaşadığı finansal krizler, öncelikle finansal piyasalardaki belirsizlikler daha sonra da bütün ülkeyi etkisi altına alan dalgalanmalar olarak görülmüştür (Kibritçiöğlü, Köse, Uğur, 1999:2).

2.2. Kurala Dayalı Maliye Politikaları

Maliye politikası aracılığı ile devletin ekonomiye müdahalesi, 1929 Buhranı sonrası hız kazanan Keynes'in görüşü ile iktisat literatürüne girmiştir. Bir çok ekonomiste göre Keynes'in 1940'larda geliştirdiği vizyon 1970'li yıllara kadar geçerliliğini korumuştur (Carabelli, Cedrini, 2010:256). J.M. Keynes, toplam talep yetersizliğinin ekonomik çöktüşlere neden olduğunu ileri sürmüştür. Devlet politikalarının toplam talebi genişletebileceğini, para politikalarıyla da desteklenebileceğini savunarak, para politikalarının yetersiz olduğu durumlarda devletlerin genişletici maliye politikaları ile piyasaya müdahale edebileceklerini açıklamıştır (Özer, Taban, 2006:20-21).1970'li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon ile birlikte krizlerin aşılmasında Keynesyen maliye politikalarının yetersiz kalması, hızla artan borç stokları ve krizler, mali yapının sürdürülemez hale gelmesine neden olmuş; soruna çözüm arayan yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Keynesyen, iradi maliye politikaları yerine kurallara dayalı maliye politikaları da bu süreçte hızla gelişmeye başlamıştır (Şengönül ve Songur, 2010:5). Özellikle 1980'lerde ulusal mali piyasaların yerini küresel bir boyuta bırakması ile ülkelerin aşırı borçlanmalarının küresel ölçekte ciddi bir sorun teşkil etmesi, mali kuralların önemini arttırmıştır.

Dünya genelinde, özellikle 1980'li yıllardan itibaren artmaya başlayan bütçe açıkları, borç stokunu artırarak kamu finansmanı dengesinin bozulmasına, makroekonomik istikrarın zedelenmesine ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı gelişmekte olan ülkelerde ekonomik krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında, sürdürülebilir maliye politikaları ile makroekonomik istikrarın sağlanması ve öngörülebilirliğin artırılması için temel ekonomik ve mali göstergelerde daimi nitelikteki bazı sayısal hedeflerin, sınırlamaların ve ilkelerin belirlenmesi şeklinde tanımlanan mali kurallar veya "Kurala Dayalı Maliye Politikaları" hızla yaygınlık kazanmıştır (TC Başbakanlık:2010).

2.2.1. Mali Kural Teorik Değerlemesi

Mali kuralı Hallerberg, Strauch ve Von Hagen; mali politika oluşturma, karar alma ve uygulama sürecine ilişkin temel ilke ve esaslar ile hukuki normlar olarak

ifade ederken; Kopits ve Symansky; temel mali değişkenler üzerine konulan daimi nitelikteki sayısal sınırlamalar olarak tanımlamaktadır. Bu sınırlama, genellikle mali performansın üzerine konulan bir gösterge biçiminde tanımlanmaktadır. Bahsedilen gösterge, genellikle denk bütçe veya bütçe açığına, borçlanmaya ilişkin sayısal bir üst limit veya gayri safi yurtiçi hâsılaya (GSYİH) oransal bir sınırlama olabilmektedir. Kennedy, Robbins ve Delorme ise mali kuralı, mali politika ile ilgili olarak konulan yasal ve anayasal kısıtlama olarak nitelemektedir. Bahsedilen kısıtlama, vergileme, harcama, borç veya bütçe dengesi gibi mali göstergeler üzerindeki spesifik sınırlamaları ifade etmektedir. Daha geniş bir tanımlamayı ise, Alesina ve Perotti'nin (1996) çalışmalarında vurgulamış ve bütçelerin düzenlenmesi, onaylanması ve bunların hayata geçirilmesini içeren kural ve düzenlemeler bütününe içerecek şekilde yapılan politikalar olarak nitelendirmişlerdir (Şengönül ve Songur, 2010:6). Özet olarak maliye politikası kuralları, mali performansı ölçme gücüne sahip olan bazı göstergeler çerçevesinde tanımlanan sayısal tavan veya hedefler yoluyla isteğe bağlı maliye politikası uygulamalarına getirilen daimi sınırlamaları ifade etmektedir (Can, 2010). Ülkeler, özellikle 1980'li yıllarda orta vadeli mali konsolidasyon programları ile makroekonomik istikrarı ve mali sürdürülebilirliği sağlamaya çalışırken, son yıllarda kamu borcunu ve bütçe açıklarını azaltmak için, birçok mali kural uygulaması yapmışlardır. Mali kurallar, literatürde, maliye politikasını etkileyebilen aşırı politika esnekliğine karşı cevap olarak savunulmuştur (IMF, 2007:17, Karakurt ve Akdemir, 2010: 228).

3.3. Küresel Kriz ve Türkiye'nin Mali Sistemine Etkisi

Türkiye özellikle 1990 sonrası ard arda yaşamış olduğu krizlerin ardından 2001 yılı Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nda IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları ile kamu maliyesinin sürdürülebilirliğine, genel yönetim faiz dışı fazlası ve borç stoku göstergelerine hedeflenmiş bu kapsamda yapılan Stand-by anlaşmalarından 18 inci ve 19 uncu Stand-by Anlaşmaları ile genel olarak bu göstergelerde hedefe ulaşılabilmiştir. Stand-by anlaşmalarıyla birlikte mali kural niteliğinde bazı yasal düzenlemeler de yapılmış, Yeniden Yapılandırma programı kapsamında Merkez Bankası'nın uymak zorunda olduğu sorumluluklar tekrar gözden geçirilmiş, iç borçlanmaya ve Hazine'nin verdiği garantilere limit getirilmiştir. Kamu finansmanını ve borç yönetimini düzenlemek ve sağlamlaştırmak için bazı kanunlar kabul edilmiştir. Daha sonraki yapılan mali düzenlemeler kanunlarla yürürlüğe girmiş, örneğin 2005 yılında il özel idareleri ve belediyelerin harcamalarının bütçe dışına çıkmaması, borçlanma usul ve esasları ve tahvil ihraç edebilme kuralları düzenlenmiştir. 2006 yılında ise yürürlüğe giren Kanun'da genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin

görevleri belirlenerek, kamu bütçesinin hazırlanması, kontrolü, muhasebesi, raporlaması gibi konular kurula bağlanmıştır (Şen, 2010: 45). Yaşadığı krizler sonrasında kamu maliyesi konusunda yıllardır uğraşan ülkemiz, kamu maliyesinde başarılı kurallı maliye politikaları ile bütçe dengesini yakalamıştır. Bütçe dengesinin devam etmesi ve küresel krizden kötü bir şekilde etkilenmemek için bir yandan reel piyasa canlandırılmış bir yandan da bir takım gelir, gider, borçlanma ve vergi reformlarıyla düzenlemelere devam edilmiştir.

2007 yılının yaz aylarında Amerika'da konut piyasasında başlayan ve daha sonraki dönemlerde finans ve borsa piyasalarını etkisine alan küresel kriz ülkelerin resesyona girmesine yol açmıştır. 2008 yılının bahar aylarından itibaren ülkelerin milli gelir, istihdam, krediler, sermaye hareketleri ve dış ticaret hareketlerinde büyük daralmalar yaşanmıştır (Aydoğuş, 2009: 30). Küresel kriz başlangıçta finansal bir kriz olarak ortaya çıkmış olsa da kısa sürede reel piyasayı da etkisi altına alarak dünyada yayılmış, 2007 yılındaki belirsizlikler ciddi boyutta artmış, ülkeler krize karşı bir dizi mali kurallar uygulamak zorunda kalmışlardır.

Küresel krizin nedenleri arasında finansal pek çok faktör sayılırken Jeffrey Frankely bu nedenleri, gevşek para politikası, şirket yönetimlerinin başarısızlığı, tasarruf oranının az fakat borçlanmanın yüksek miktarlarda yapılması ve federal bütçe açıkları olmak üzere beş grupta toplamıştır (Aydoğuş, 2009: 33). Türkiye'de 2006 yılındaki iç talep daralması, cari açık, ihracat azalması ve kamu açıkları küresel krizle birlikte daha fazla hissedilmiş, Merkez Bankası'nın faiz oranlarını düşürme ve dolaylı vergilerde indirim uygulamaları çabalarına rağmen ülkenin durgunluğa girmesi engellenememiştir (Uzunoğlu, 2009:87). 2008 yılında ülkemizdeki cari işlemler açığı, bütçe açıkları, ithalatın giderek artması ve reel faizlerin çok yüksek olması gibi makroekonomik konular gündemi meşgul etmiştir. Bu yüzden Türkiye'de küresel kriz sonrası uygulanan politikalar önceki istikrar programlarının bir devamı niteliğinde olmuş ve kamu dengelerini sağlamaya yönelik mali kurallar dikkat çekmiştir.

2009 yılında gelirleri arttırıcı mali kural uygulamaları hedeflenmiştir. Ancak durgunluk yaşayan reel piyasaların canlanması için yatırım harcamalarının arttırılmasına dikkat edilmiştir. Bunun için tarım, ulaştırma enerji gibi sektörlere teşvikler verilerek büyüme hızının arttırılması ve kaynakların etkin kullanılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda vergi politikasına ilişkin olarak yurt içi tasarrufların arttırılması amacıyla yurt dışından getirilecek para, döviz ve altın gibi menkul kıymetlerin ticari kazanç kapsamında kurumlar vergisinden muaf tutulması planlanmıştır. Böylece 2009 yılında 2008'e kıyasla kamu yatırımlarında yüzde 46 oranında bir artış hedeflenmiştir (Maliye Bakanlığı, www.maliye.gov.tr,

erişim:05.02.13). Türkiye de 2009 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program'ında ekonomik canlanma amacıyla "Esnek Bir Maliye Politikası" benimsenmiş, kamu açıklarının ve kamu borçlanma gereğinin azaltılması hedeflenmiştir. 2009 itibarıyla uygulanmaya başlayan genişletici maliye politikalarıyla ekonominin canlanması amaçlanmıştır. Global krizden dolayı ekonomik büyüme hızının düşmesini engellemek için reel üretimin artırılması zorunlu hale gelmiştir. Küresel krize karşı alınan önlemler Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde para ve maliye politikalarının bir arada uyum içerisinde götürülmesi zorunluluğunu öne çıkarmıştır. Alınan önlemler bir yandan iç piyasanın canlanması ve dış ticaretin geliştirilmesine yönelik iken diğer yandan sürdürülebilir bir borçlanma, kamu açıklarının kontrol altına alınması, güvenilir maliye politikalarının oluşturulması şeklinde gerçekleşmiştir.

3.3.1 Türkiye'de Kriz Ortamında Kurala Dayalı Maliye Politikası

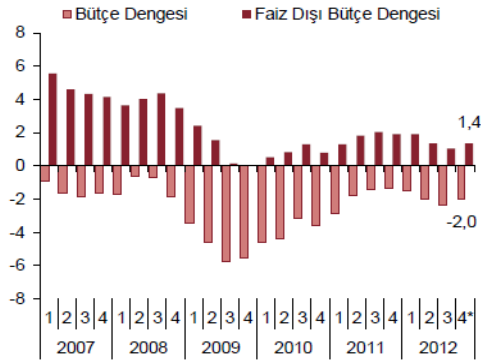
Türkiye'de küresel krize karşı atılan, somut adımlardan en önemlisi açık bir mali kurala dayalı 2010-2012 Orta Vadeli Programı olmuştur. Orta vadeli program beraberinde "Mali Kural Kanun Tasarısı'nın" oluşumunu sağlamıştır. Mali Kural Kanun tasarısı ile birlikte mali kuralın formülasyonu; $a_{(t)} \leq a_{(t-1)} - y(a_{(t-1)} - a^*) - k(b_{(t)} - b^*)$ şeklinde belirlenmiştir. "Mali Kural Kanun Tasarısı'nda", mali kural uygulaması ile kamu açığı ve borç yükünü sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak, mali disiplin anlayışını kalıcı hale getirmek, maliye politikasına olan güveni artırmak, artan güven ve kredibilitayla beraber risk priminin düşmesini sağlayarak borçlanma maliyetini azaltmak, amaçlanmıştır (TC Başbakanlık: 2010). Küresel krizin etkilerinin halen devam etmesi sebebiyle yönetilebilir bir genel yönetim açığı ve kontrol altına alınabilir kamu borç stoku hedeflenmiştir. Bu bakımdan kuralın uygulanması esnasında yaşanabilecek tehlikeler dikkate alınarak, Orta

¹ $a_{(t)}$: Cari yıldaki genel yönetim açığının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranını, $a_{(t-1)}$: Bir önceki yılın genel yönetim açığının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranını, a^* : genel yönetim açığının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının orta-uzun vadede ulaşılması hedeflenen değerini, $b_{(t)}$: Cari yıldaki reel gayrisafi yurtiçi hasıla artış oranını, b^* : Yüzde beş olarak belirlenmiş olup otomatik dengeleyicilerin çalışmasında esas alınacak eşik reel gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranını, y : Yakınsama hız katsayısını, k : Döngüsel (konjonktürel) etkiyi yansıtırma katsayısını, $y(a_{(t-1)} - a^*)$: Açık etkisini, $-k(b_{(t)} - b^*)$: Konjonktürel etkiyi ifade etmektedir. Açık etkisi içinde yer alan (y) katsayısı herhangi bir yılda orta uzun vadeli hedeften (yüzde bir) sapma olduğu zaman söz konusu hedefe hangi hızla yakınsanacağını göstermektedir. Ülkemizde söz konusu parametre 0,33 olarak belirlenmiştir. Konjonktürel etki içinde yer alan (k) katsayısı, ekonominin reel olarak büyüme ve daralma dönemlerinde maliye politikasına esneklik sağlamaktadır. Bu anlamda (k) katsayısı, reel gayrisafi yurtiçi hasıladaki yüzde 5'in üzerindeki her bir puanlık büyüme için ne kadar tasarruf yapılacağını; altındaki her bir puanlık büyüme için ise ne kadar açık verilebileceğini göstermektedir (TC Başbakanlık: 2010).

Vadeli Program ile birlikte hareket edilmiştir. Makro ekonomik istikrar ve güvenin sağlanması için uygulamaya konulan mali kurallar, ciddi disiplinler ve uygulanabilirliği zor bir süreci beraberinde getirmektedir.

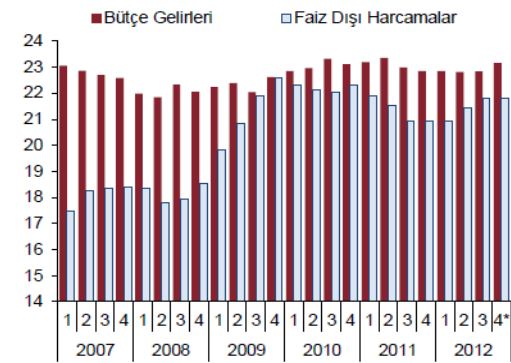
Grafik 1.

Merkezi Yönetim Bütçe Dengeleri
(Yıllıklandırılmış, GSYİH'ye Oran Olarak, Yüzde)

Grafik 2.

Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri ve Faiz Dışı Harcamalar
(Yıllıklandırılmış, GSYİH'ye Oran Olarak, Yüzde)

2012* dördüncü çeyreğine ait tahmini veriler bulunmaktadır.

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2012:110.

Grafik 1'de 2009 yılı sonrası olumlu tablo ortaya çıkmakla birlikte 2012 yılında merkezi yönetim faiz dışı bütçe dengesinde bozulmalar gözlemlenmektedir. Grafik 2'de faiz dışı harcamalarda küresel kriz sonrası azalma görülmekte, 2012 yılının son çeyreğinde ise Eylül ayında gerçekleştirilen vergi düzenlemelerinin de etkisiyle faiz dışı harcamaların yükseldiği görülmektedir (TCMB: 2013).

Tablo 1: Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

(Milyon TL)	2009	2010	2011	2012 Gerçekleşme	2013 Bütçe
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GİDERLERİ	268,219	294,359	314,607	360,491	404,046
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	215,018	246,060	272,375	312,075	351,046
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GELİRLERİ	215,458	254,277	296,824	331,700	370,095
I.Genel Bütçe Vergi Gelirleri*	172,440	210,560	253,809	278,751	317,949
II. Diğer Gelirler	43,018	43,717	43,014	52,949	52,146
BÜTÇE DENGESİ	-52,761	-40,081	-17,783	-28,791	-33,951
FAİZ DIŞI BÜTÇE DENGESİ (Maliye Tanımlı)	440	8,217	24,448	19,625	19,049

Kaynak: TC Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013, <http://www.bumko.gov.tr/.verilerinden> oluşturulmuştur.

Tablo 1'e göre merkezi yönetim faiz hariç bütçe giderleri incelendiğinde 2012 yılında, 2011 yılına göre %14,1 artış görülmektedir. Bütçe dengesi 2009 yılı

sonrası olumlu seyretmekte, 2012 yılı itibariyle ise tekrar bozulma eğilimi göstermektedir.

4. SONUÇ

1980'li yıllardan sonra özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizler, küreselleşmeyle birlikte hızlanan liberalleşme hareketlerinin bir sonucu olarak görülmüştür. Türkiye'de kırılan bir finans sektörünün varlığı ve mali dengesizlikler, makro ekonomik istikrarın uzun yıllar sağlanamamasına neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye'de 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri, ülke ekonomisinin liberalleşme uygulamalarıyla birlikte, makroekonomik değişkenler anlamında da güçlü olması gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye'de yaşanan krizler mali dengesizliklerin makro ekonomik istikrar ile yakından ilişkili olduğunu ve uygulanacak maliye ve para politikalarının büyük bir öneme sahip olduğunu göstermiştir. Türkiye'de krizlerin sonunda para ve maliye politikaları eşanlı olarak uygulanmış, istikrarlı bir yapıya kavuşmak için uzun bir dönemi kapsayan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda IMF ile yapılan Stand-by anlaşmaları kurallı maliye politikalarının önemli düzenlemeleri arasında sayılmıştır. Stand-by anlaşmaları ile kamu maliyesi konusunda yasal düzenlemeler artırılmış, kamu yönetimi ile ilgili faaliyetler hızlandırılmıştır. Özellikle örtülü mali kural düzenlemeleri mali disiplinin sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yapılandırılmıştır. Türkiye'de genişletici maliye politikası kısa süreli olarak kullanılsa bile; orta ve uzun vadede kurallı maliye politikaları uygulamaya konulmuştur. Sonuç olarak kurallı maliye politikalarının başarılı olabilmesi için; konjoktüre cevap verebilmesi ve para politikalarıyla uyumlu bir şekilde uygulanabilir olması gerekmektedir. Mali kuralların sağlıklı bir çerçevede belirlenmesi, mali kuralların istisnalarının ve sınırlarının iyi tanımlanması, yönetimin sağlam bir yapıya dönüştürülerek etkin hareket etmesi, mali kuralların temelini oluşturan vergiler, harcamalar ve bütçeyle ilgili çalışmaların başarılı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bunun için sağlam bir kamu yönetiminin yanında bu kurallara uyan ve destekleyen samimi bir özel sektöre ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Aydoğuş, Osman. "2008-09(?) Küresel Krizi'nden Geçerken Türkiye Ekonomisi Üzerine Bazı Gözlem ve Değerlendirmeler, TİSK Akademi, Cilt: 4 Özel Sayı: II, Ankara, 2009, s.30-31.

Aktan,C.Can, "Mali Kurallar: Ekonomi Politikası Yönetiminde Anayasal ve Yasal Mali Kurallar",2010; TC Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Ağ

Sitesi(2013).<http://www.sgb.gov.tr/Yaynlar/Mali%20Kurallar-ekran.pdf> [İndirme Tarihi:01.02.2013].

Bocutoğlu, Ersan., A. Ekinci. “*Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası*” Maliye Dergisi, Sayı 156, Ocak-Haziran 2009, s. 68-69.

Carabelli M. Anna, Cedrini A. Mario, " *Indian Currency and beyond: the legacy of the early economics of Keynes in the times of Bretton Woods II*" Journal of Post Keynesian Economics, Vol. 33, Winter 2010-11, s.256.

Maliye Bakanlığı (2008) , www.maliye.gov.tr, [İndirme Tarihi:05.02.2013].

Karakurt Birol, Tekin Akdemir. " *Kurallı Maliye Politikası: Türkiye’de Kurallı Maliye Politikası Örnekleri*", Maliye Dergisi, Sayı:158, 2010, s.228.

Kibritçioğlu, Bengi, Bülent Köse, Gamze Uğur. “ *A Leading Indicator Approach to the Predictability of Currency Crises: The Case of Turkey*” General Directorate of Economic Research the Undersecretariat of Treasury, Ankara, 1999, s. 2.

Kibritçioğlu, Aykut. “ *Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler*”, Yeni Türkiye Ekonomik Kriz Özel Sayısı I. Sayı 41, Yıl 7, Ankara, 2001, 175.

Özer, Mustafa, Sami Taban, Modern Konjonktür Teorileri, Ekin Kitabevi, 2006.

Stiglitz, E. Joseph, Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı,(çev: Taşçioğlu, Vural), İstanbul: Plan B.

Şen, Kübra. " *Mali Kural, Bazı Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye İncelemesi*" Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı: 34, 2010, s.48.

Şengönül Ahmet, Songur Mehmet. " *Türkiye’de Mali Kural: Olsaydı yada Olacaksa*", Seta Analiz Dergisi, Sayı:29 Ekim, 2010, s.5.

TC Başbakanlı Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü: 2387 Tarih: 26.05.2010.

Uzunoglu, Sadi, " *Global Kriz: Ne Zaman ve Nasıl Sona Erecek?*", TİSK Akademi, Cilt: 4 Özel Sayı: II, 2009, Ankara, s. 87.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası,(2013). <http://www.tcmb.gov.tr/research/parapol/6b13-1.pdf>, [İndirme Tarihi:15.03.2013].

TC Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (2013). <http://www.bumko.gov.tr/TR,164/merkezi-yonetim-butce-dengesi-donusum-tablosu--2000-201-.html>, [İndirme Tarihi:05.03.2013].